

21.1.2009

Holmlund, aselaki ja turvallisuusvaje

Kuten asiaa seuranneet tietävät, aselain uudistus on valmisteluvaiheessa ja tulossa eduskunnan käsittelyyn mahdollisesti tulevana keväänä. Tietoa lakiuudistuksen sisällöstä on saatu niukasti, mikä olosuhde on omiaan synnyttämään viljejä huhuja varsinkin niiden joukossa, joille asia on tärkeä.

Sisäministeri Anne Holmlund, joka asemansa ja yleisen mielipideilmaston huomioiden on esiintynyt aselakikeskustelussa varsin tolkkullisesti, on matkan varrella vakuutellut, että lakiuudistuksella ei ole tarkoitus kiusata "vakavamielisiä" harrastajia vaan pienentää tuliaseisiin liittyviä riskejä (jotka realisoituivat esimerkiksi Jokelassa ja Kauhajoella). Sanomalehti Kalevassa 18.1.2009 Holmlund raottaa salaisuuden verhoa:

"Käsiaseille ei tule täyskieltoa, mutta aseluvista on tulossa määräaikaista. 'Minusta luvan pitäisi olla määräaikainen. Pohdittavana on 5 tai 10 vuodeksi kerrallaan myönnettävä lupa', sisäministeri Anne Holmlund (koko.) sanoo Kalevalle."

Lakiuudistuksen yhtenä tarkoituksena on näin ollen laillistaa lupaviranomaisten tällä hetkellä soveltama, ampuma-aselain kanssa ristiriidassa oleva käytäntö. Selostan tilanteen lyhyesti niille, jotka eivät asiaa tunne. Aselain 53§ sanoo, että...

"...hallussapitolupa annetaan toistaiseksi, jollei sitä erityisestä syystä ole annettava määräajaksi."

"Toistaiseksi" tarkoittaa sitä, että lupa on voimassa, kunnes olosuhteet muuttuvat sellaisiksi, etteivät hallussapitoluvan ehdot enää täyty (esim. syyllistyminen rikokseen, muutos terveydentilassa). Se, mikä on "erityinen syy" antaa lupa määräajaksi, on kuulunut lupaviranomaisen harkintavaltaan. Käytännöt ovat vaihdelleet paikkakunnittain, mutta tyypillisin "erityinen syy" on ollut se, että kyseessä on aloittelevan harrastajan ensimmäinen käsiase. Tällainen määräaikainen lupa on muutettu toistaiseksi voimassa olevaksi 1-2 vuoden kuluttua, jos jatkuvasta harrastamisesta on ollut näyttöä. Kun sama henkilö on hakenut lupaa uuteen aseeseen, määräaikaisuutta ei ole enää sovellettu.

Määräaikaisista ensiaseluvista on kautta aikain nuristu, mutta useimpien mielestä käytäntö on ollut perusteltu. Aselain 43§:n mukaan käytännössä ainoa validi perustelu yksityishenkilön käsiaselupahakemukselle on "ampumaurheilu ja -harrastus". "Kaapissa säilyttäminen", "hypistely" tai "peilin edessä poseeraaminen" eivät ole laissa hyväksytyjä perusteita luvan myöntämiselle. Käytännössä viranomaisen ei kuitenkaan pysty kontrolloimaan sitä, harrastetaanko luvitetulla aseella jotakin ja jos kyllä, mitä. Laki nyky muodossaan ei myöskään mahdollista lupaperuutuksen vireillepanoa liian vähäisen harrastamisen nojalla. Koska luvan myöntämättä jättäminen voidaan tehdä huomattavasti kepeämmin perustein kuin jo myönnetyn luvan peruuttaminen, määräaikainen ensiaselupa on antanut viranomaiselle mahdollisuuden karsia luvanhaltijoiden joukosta niitä, jotka eivät olekaan harrastaneet aseellaan sitä, mitä hankkimislupahakemuksessa väittivät aikovansa harrastaa.

On kuitenkin huomattava, että turvallisuuden kanssa käytännöllä ei ole ollut mitään tekemistä. Ensinnäkin: Aseen hankkiminen kaapissa säilytettäväksi, hypisteltäväksi ja peilin edessä poseeraukseen ei ole kenenkään kannalta vaarallista. Toiseksi: Luvan määräaikaisuus ei millään tavoin estä luvanhaltijaa käyttämästä asettaan väärin. Kauhajoella käytetty pienoispistooli oli määräajaksi luvitettu. Kolmanneksi: Jos

asetta käytetään väärin, luvan voimassaolo "toistaiseksi" ei estä eikä vaikeuta sen peruuttamista. Määräaikaiset luvat ovat ylipäänsä mielekkäitä vain, jos - lain hengessä - pidetään toivottavana, ettei yksityishenkilöiden hallussa ole muita kuin aktiiviseen harrastamiseen käytettyjä aseita. Tältä kantilta suurimman "riskiryhmän" muodostavat tietenkin juuri ensimmäistä lupaansa hakevat aloittelevat harrastajat.

Kauhajoen tragedian jälkeen sisäministeriön Arpajais- ja asehallintoyksikkö (AAHY) lähetti lupaviranomaisille ohjeistuksen, jonka mukaan kaikki käsiaseluvut on myönnettävä määräaikaisina. Poliisi noudattaa mainittua ohjeistusta kirjaimellisesti, vaikka se on lainvastainen. Se on lainvastainen, koska lain mukaan lupa on myönnettävä "toistaiseksi", ellei ole erityistä syytä myöntää sitä määräajaksi. Jos henkilö, jolla ennestään on 100 kpl "toistaiseksi" voimassa olevia käsiaselupia (ja vastaava määrä käsiaseita), hakee nyt lupaa uudelle käsiaseelle, lupa myönnetään määräajaksi. Jos henkilö haluaa vaihtaa vanhan, loppuun ammutun ja "toistaiseksi" luvitetun aseensa uuteen, vastaavaan aseeseen, lupa myönnetään määräajaksi. Tilanteen älyttömyyttä tuskin tarvitsee erikseen korostaa.

Kuten sanottua, aselain uudistajat ovat vakuutelleet, ettei tarkoitus ole kiusata vakavamielisiä harrastajia vaan vähentää riskejä. Holmlund Kalevassa:

"Tärkeää [Holmlundista] on myös se, ettei uudistuspäätöksiä tehdä vain julkisen paineen takia, vaan tarkasti harkiten ja niin, että ne vastaavat turvallisuusvajeeseen.

'Jotta tehdään oikeita toimia, pitää arvioida myös päätösten vaikuttavuutta. Nyt tehdään pitkän ajan lainsäädäntöä', Holmlund muistuttaa."

Harva vakavamielinen harrastaja vastustaa lupapolitiikan tiukentamista, jos sillä saadaan karsittua luvanhaltijoiden joukosta harrastajien mainetta pilaavia mätämunia. Valitettavasti, yllä esitetystä syystä, lupien määräaikaistaminen ei vähennä mitään riskejä eikä paranna kenenkään turvallisuutta, minkä lisäksi sen negatiiviset vaikutukset osuvat juuri siihen vakavamieliseen harrastajaan. Miksi?

Kun määräaikaisen luvan voimassaoloaika päättyy, luvanhaltijan pitää hakea uutta määräaikaista lupaa. Lainsäätäjä ja lupaviranomainen voivat suhtautua jatkolupahakemukseen jommallakummalla seuraavista tavoista: a) Jatkolupa myönnetään automaattisesti, ellei luvan myöntämiselle ole ilmaantunut estettä; b) Lupaharkinta suoritetaan kokonaan alusta, ja harrastuksesta edellytetään samanlaista näyttöä kuin ensilupaa haettaessa.

Vaihtoehdossa a) lupien määräaikaisuus on pelkkä rahastusväline. Jokainen lupahakemus maksaa. Tällä hetkellä hinta on 32€, mutta poliisilta saatujen tietojen mukaan siihen on jo ensi vuonna tulossa rankkoja korotuksia. Korotuspaineet syntyvät yhtäältä siitä, että tiukentunut lupamenettely syö enemmän poliisin resursseja, ja toisaalta siitä, että valtion "tuottavuusohjelman" vuoksi poliisilla on resursseja entistä vähemmän.

Vaihtoehto b) on harrastajan kannalta vielä huonompi. Pitkälle edenneellä harrastajalla on paljon aseita ja oheisvarusteita, ja ne kaikki ovat erinomaisen kalliita. Kilpailutasoiset aseet maksavat tuhansia euroja kappaleelta. Harrastaja miettii kahteen kertaan, kannattaako harrastukseen investoida, kun seuraavaa määräaikaista lupaa harkitseva viranomainen saattaakin päättää, ettei harrastus, tai näyttö harrastuksesta, ole riittävä. Varsinkin näyttökysymys on ongelmallinen, koska ne, jotka ampuvat paljon, suosivat maksuttomia (ja valvomattomia) metsärotoja. Niissä ei ole henkilökuntaa, joka allekirjoittelisi lupahakemuksen liitteeksi harrastuneisuustodistuksia ja ampumapäiväkirjoja.

Näytön osalta viranomaiselle jaa näin ollen kaksi vaihtoehtoa: Luottaa kavereiden kirjoittelemiін suosituksiin, joiden todistusvoima on luonnollisesti olematon, tai käytännössä sallia käsiaseen hallussapito vain niille, jotka asuvat vierailuetaisyydellä maamme harvoista (ja kalliista) valvotuista sisäradoista.

Satunnaiselle kesämökkipaukuttelijalle, eli sille harrastajatyypille, josta nykyään halutaan päästä eroon, lupien määräaikaisuus ei ole ongelma. Hänellä on menetettävänä sadan euron pienoispistooli. Vielä pienempi ongelma määräaikaisuus on niille, jotka harrastajaksi tekeytymällä hankkivat aseensa tehdäkseen sillä joukkomurhan. Lupien määräaikaisuuden ainoa kärsijä on se vakavamielinen harrastaja.

Ministeri Holmlundin mukaan...

"[I]akia ei [...] muuteta minkään intressiryhmän lähtökohdista."

Sisäministeriön koodikielessä tämä tarkoittanee sitä, että lain valmistelusta pidetään kaukana kaikki sellaiset tahot, joilla olisi tiedollisia (ja asenteellisia) valmiuksia ehdottaa mitään rakentavaa. Suorastaan surullinen on seuraava linjaus:

"Räiskintäaseet voitaisiin kyllä kieltää, mutta asianmukainen ammutaharrastus pitää turvata."

Mitä ovat "räiskintäaseet"? Kommentti heijastelee sitä asehysterikoiden ja tiedotusvälineiden lietsomaa väärinkäsitystä, että olisi olemassa vaarallisia ja vähemmän vaarallisia asetyyppejä. Kuitenkaan ase ei yksinään tee yhtään mitään. Millä hyvänsä asetyypillä voidaan harrastaa vastuullista ammuntaa, ja kääntäen kaikkia aseita voidaan käyttää vastuuttomasti ja väärin. Kaikilla aseilla on se yhteinen nimittäjä, että ne tekevät reikiä kohteeseen, johon niillä ammutaan. Se, mihin reikiä ammutaan, riippuu käyttäjästä. Tämän vuoksi ei ole lainkaan merkityksellistä, millaisia aseita ihmisillä on. Merkityksellistä on vain se, kenellä niitä on.

Vastaavasti Lada ja Porsche ovat hyvin erityyppisiä autoja. Toisella pääsee kovaa ja toisella ei. Kuitenkaan kumpikaan ei inherentisti ole toista vaarallisempi. Vastuullisen kuljettajan käsissä kumpikin on vaaraton. Vastuuttoman kuljettajan käsissä kummallakin saa hengen pois sivullisilta.

Todennäköisesti "räiskintäaseilla" tarkoitetaan pelottavan näköisiä aseita ja/tai aseita, joilla voi halutessaan ampua nopeasti, ts. itselataavia eli puoliautomaattisia aseita. Mustaksi maalattuja pistooleja. Pistoolikahvalla ja suurella lippaalla varustettuja kiväärejä. Aseita, jotka näyttävät sotilasaseilta tai amerikkalaisten elokuvien aseilta.

Ikävä kyllä aseiden ulkonäkö ei vaikuta sen vaarallisuuteen tai käyttömahdollisuuksiin. Kuten ylempänä sanoin, se, mihin asetta käytetään, ei ole aseiden vaan sen haltijan ominaisuus. Lisäksi on vaikeaa tai mahdotonta muotoilla lakia, joka kieltäisi pelottavan näköiset aseet. Myöskään puoliautomaattisia aseita ei voida kieltää tuhoamatta vakavamielistä ampumaurheilua. Käytännössä kaikki yhden käden kilpailuaseet ovat puoliautomaattisia. Myös suuri osa metsästysaseista on itselataavia. Suurta suosiota nauttivat ja empirian valossa erinomaisen vastuuntuntoisten ihmisten harrastamat SRA- ja practical-lajit perustuvat kokonaisuudessaan suurikapasiteettisiin pistooleihin ja puoliautomaattikivääreihin.

Surullinen esimerkki siitä, miten aseväkivaltaa pyritään vähentämään aseiden ominaisuuksiin takertumalla, oli Yhdysvalloissa vuosina 1994-2004 vallinnut "hyökkäysaseita" ("assault weapons") koskeva kieltö. "Hyökkäysaseeksi" katsottiin irrotettavalla lippaalla varustettu puoliautomaattikivääri, jossa oli vähintään kaksi seuraavista ominaisuuksista: taitettava perä, pistoolikahva, pistimen kiinnitysmahdollisuus,

liekinsammutin. Oli jo ennakolta selvää, että mikään näistä ominaisuuksista ei tosiasiallisesti tehnyt aseesta muunlaisia aseita vaarallisempaa. Kyse on puhtaasti mielikuvista. Listatut ominaisuudet olivat ominaisia sotilasaseille ja niiden siviiliversioille ja näyttivät pelottavilta. Laki kumottiin, koska - kuten markkinatalouteen kuuluu - sitä kierrettiin erilaisilla teknisillä vippaskonsteilla ja koska sillä ei - tietenkään - ollut minkäänlaista vaikutusta ongelmaan eli aseväkivaltaan.

Kuten sanottua, suurin osa ammunnanharrastajista tukee aselain ja lupakäytäntöjen tiukentamista, jos sillä pystytään vähentämään aseisiin liittyviä riskejä. He kuitenkin vastustavat lupien määräaikaistamisen kaltaisia muutoksia, joilla yhtäältä ei saavuteta mitään mutta toisaalta tehdään syyttömien ja vastuuntuntoisten harrastajien elämästä vaikeampaa. Tällaiset muutokset eivät ole kenenkään edun mukaisia, ne eivät ole harkittuja, ja ne perustuvat yksinomaan median paineeseen.

Käsiaseiden täyskielto, jota tiedotusvälineet ja poliitikkojen vihervasemmistolainen laita äänekkäästi vaativat, ei onnistu, koska käsiaseita on Suomessa yksinkertaisesti liian paljon. Omaisuudensuoja estää niiden takavarikoimisen ilman korvausta, eikä valtiolla ole varaa lunastaa niitä käypää arvoa vastaan. Riittävää poliittista tahtoakaan tuskin löytyy, koska luvanhaltijat ovat myös äänestäjiä. Pelottavan näköisten "räiskintäaseiden" kieltämisellä ei lisätä turvallisuutta, eikä "räiskintäasetta" luultavasti pystytä edes lakiteknisesti määrittelemään. On aika etsiä rakentavia ratkaisuja. Sellaisia, joista on suurin mahdollinen hyöty ja pienin mahdollinen haitta.

Koska ongelmana eivät ole aseet vaan väärin henkilöiden käsiin päätyvät aseet, uuteen aselakiin pitäisi sisällyttää keskustelussa silloin tällöin vilahtavat ampujantutkinto ja aseajokortti. Sen sijaan, että kontrolloidaan sitä, millaisia aseita tai miten monta asetta ihminen omistaa, pitäisi siirtyä kontrolloimaan sitä, *kuka* niitä aseita omistaa. Vastuullinen ja lainkuuliainen ihminen ei muutu sen vaarallisemmaksi, oli hänellä aseita yksi tai sata kappaletta ja olivat ne toimintatavaltaan tai ulkonäöltään millaisia hyvänsä. Vastaavasti vastuuttoman tai rikoksia hautovan ihmisen hallussa yksikin ase on liikaa, kuten Jokelassa ja Kauhajoella näimme.

Aseajokortin edellytyksenä voisi olla pitkälinenkin, vastuullisen aseenkäytön teoriaan ja käytäntöön perehdyttävä kurssi. Tällainen kurssitus, asiantuntevien kouluttajien johdolla, mahdollistaisi mieleltään epätasapainoisten henkilöiden seulomisen ja karsimisen paljon tehokkaammin kuin puoli tuntia kestävä haastattelu poliisin lupayksikössä tai terveyskeskuksen yleislääkärin vastaanotolla. Ajokortin suorittaneelle voitaisiin ensimmäinen aselupa myöntää määräaikaisena, kuten pääsääntöisesti tähänkin asti, aidon ja kestävän harrastuneisuuden varmistamiseksi, mutta saman henkilön myöhemmin hankkimat aseet voitaisiin vapauttaa lupamenettelystä kokonaan ja alistaa pelkälle rekisteröimiselle.

Kaikki voittaisivat. "Räiskijöiden" ja rikollisten olisi oleellisesti vaikeampaa päästä käsiksi yhteenkään aseeseen, oikeat harrastajat vapautuisivat hitaasta ja kalliista luparumbasta, eikä poliisin tarvitsisi kuluttaa supistuvia resurssejaan sen pähkäilemiseen, voidaanko kymmenen asetta omistavalle ja nuhteettomalle luvanhaltijalle myöntää lupa myös siihen yhdenteentoista. Ja edelleen poliisilla olisi tarkat rekisterit kaikista liikkeellä olevista ja laillisesti hankituista ampuma-aseista.

Lopuksi haluaisin korostaa suhteellisuudentajua myös aseksymyksissä. Vuosina 2000-2006 Suomessa surmattiin n. 120 henkilöä vuodessa. Henkirikoksista 16% tehtiin tuliaseilla ja 7% luvallisilla tuliaseilla. Jälkimmäisistä suurin osa oli "pitkiä" aseita eli kivääreitä ja haulikoita. Suomessa on n. 650 000 aseluvan haltijaa. Heistä keskimäärin 7,7 oli vuosittain epäiltyinä henkirikoksesta. Määrä vastaa 0,012 promillea luvanhaltijoista. Henkirikoksesta epäiltyjen osuus koko väestöstä oli kaksi kertaa suurempi, 0,024 promillea.

Tilastojen valossa luvanhaltijat ovat siis lainkuuliaisempia kuin väestö keskimäärin, mikä selittynee yhtäältä sillä, että luvan saaminen edellyttää nuhteettomuutta, ja toisaalta sillä, että pelko lupien menetyksestä hillitsee tehokkaasti luvanhaltijaa syyllistymästä edes ylinopeusrikkomuksiin, väkivallasta puhumattakaan.

Luvallisella käsiaseella tapetaan vuosittain keskimäärin 2,5 ihmistä. (Jokelan ja Kauhajoen tapaukset eivät historiallisesti uniikkeina ole tilastollisesti merkittäviä.) Voidaan tietysti sanoa, että siinäkin on 2,5 ihmistä liikaa. Mihin yksityishenkilö sitä paitsi tarvitsee käsiasetta? Toisaalta samaan aikaan alkoholi tappaa vuosittain suoraan 3000 ihmistä ja on ainakin osatekijänä suurimmassa osassa väkivalta- ja henkirikoksista. Eikö niissä ole muutama liikaa? Mihin kukaan tarvitsee alkoholia?

Jussi Halla-aho, kaupunginvaltuutettu, Helsinki